YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
17 päivänä toukokuuta 2001 *

Asiassa C-340/99,

jonka Tribunale civile di Genova (Italia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

TNT Traco SpA

vastaan

Poste Italiane SpA, aiemmin Ente Poste Italiane, **ym.**

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. Gulmann sekä tuomarit J.-P. Puissochet, R. Schintgen (esittelevä tuomari), F. Macken ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: S. Alber,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— TNT Traco SpA, edustajinaan avvocato S. Zunarelli ja avvocato A. Masutti,

— Poste Italiane SpA, edustajinaan avvocato A. Perrazzelli, avvocato A. Tizzano, avvocato A. Sandulli ja avvocato A. Fratini sekä abogado B. Garcia Porras,

— Italian hallitus, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan avvocato dello Stato I. M. Braguglia,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään L. Pignataro ja K. Wiedner,

— EFTAn valvontaelin, asiamiehenään J. M. Langseth,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan TNT Traco SpA:n, edustajinaan avvocato S. Zunarelli ja avvocato A. Masutti sekä avvocato P. Manzini, Poste Italiane SpA:n, edustajinaan avvocato A. Perrazzelli ja avvocato A. Sandulli ja avvocato G. M. Roberti, Italian hallituksen, asiamiehenään avvocato dello Stato F. Quadri, komission, asiamiehenään L. Pignataro, ja EFTAn valvontaelimen, asiamiehenään M. Sanchez Rydelski, 7.12.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 1.2.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunale civile di Genova on esittänyt EY 234 artiklan nojalla 21.6.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 13.9.1999, ennakkoratkaisukysymyksen EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla) tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on tullut esille asiassa, jossa kantajana on TNT Traco SpA (jäljempänä TNT Traco), joka tarjoaa koko Italian alueella yksityistä palvelua, johon kuuluu pikalähetysten keräily, kuljetus ja jakelu kolmansien lukuun, ja vastaajana Poste Italiane SpA (jäljempänä Poste Italiane) sekä kolme sen palveluksessa olevaa henkilöä ja joka koskee päätöstä, jolla nämä henkilöt määräsivät TNT Tracolle posti-, postipankki- ja televiestintälainsäädäntöä koskevan yhden ainoan säädöksen hyväksymisestä 29.3.1973 annetun presidentin asetuksen nro 156/73 (Gazzetta ufficiale della Rebublica italiana, jäljempänä GURI,

nro 113, 3.5.1973, supplemento ordinario; jäljempänä postiasetus) 39 §:n nojalla sakkoa.

Asiaa koskeva lainsäädäntö

3 Postiasetuksen 1 §:ssä, jonka otsikkona on "posti- ja televiestintäpalveluja koskevat yksinoikeudet", säädetään seuraavaa:

"Valtion yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat tässä asetuksessa säädetyin rajoituksin:

postilähetysten keräily, kuljetus ja jakelu;

— — ".

4 Postiasetuksen 7 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Jollei tässä laissa säädetyissä tapauksissa posti- ja televiestintäministeriön toimivallasta muuta johdu, posti-, postipankki- ja televiestintäpalvelujen maan sisäiset hinnat vahvistetaan tasavallan presidentin asetuksella, edellä mainitun ministeriön yhdessä valtiovarainministeriön kanssa tekemästä ehdotuksesta, ja ministerineuvoston kuulemisen jälkeen".

5 Postiasetuksen 8 §:ssä säädetään, että posti- ja televiestintäministeriö vahvistaa kansainvälisten postipalvelujen ja postipankkipalvelujen hinnat yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa kansainvälisten sopimusten tai asianomaisten ulkomaisten hallintoviranomaisten kanssa tehtyjen sopimusten perusteella.

6 Postiasetuksen 39 §:ssä, jonka otsikkona on "postipalveluja koskevan yksinoikeuden rikkomiset", säädetään seuraavaa:

"Joka keräilee, kuljettaa tai jakelee itse tai jonkun kolmannen välityksellä postilähetyksiä tämän asetuksen 1 §:n vastaisesti, rangaistakoon sakolla, jonka määrä vastaa postimaksua kerrottuna kahdellakymmenellä, kuitenkin vähintään 800:aa liiraa [— —].

Samoin rangaistakoon myös sitä, joka tavallisesti antaa kolmansille postilähetyksiä kuljetettavaksi tai jaeltavaksi.

— —

Asetuksen vastaisesti kuljetetut postilähetykset takavarikoidaan ja luovutetaan välittömästi postille, ja rikkomuksesta laaditaan samalla pöytäkirja."

7 Postiasetuksen 41 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Asetuksen 39 §:ää ei sovelleta:

— —

b) postilähetysten keräilyyn, kuljetukseen ja jakeluun, jos postimaksu on suoritettu kuljetuspäivänä postimaksukoneen leimalla, postitoimistossa asianmukaisesti leimatuilla postimerkeillä tai lähettäjän itsensä pyyhkiytymättömällä musteella tekemällä, kuljetuspäivää koskevalla merkinnällä;

— — ".

8 Alun perin postiasetuksen 1 §:ssä tarkoitetut palvelut tarjosi posti- ja telehallinto, joka muutettiin 29.1.1994 annetulla lailla nro 71/94 (GURI nro 24, 31.1.1994; jäljempänä laki nro 71/94) "Ente 'Poste Italiane'" -nimiseksi valtion liikelaitokseksi. Ente Poste Italiane muutettiin ministeriöiden välisen, taloudellisesta suunnittelusta vastaavan komitean päätöksellä nro 244/1997 Poste Italiane SpA -nimiseksi osakeyhtiöksi. Sen kaikki osakkeet kuuluvat valtiovarain- ja taloudellisesta suunnittelusta vastaavalle ministeriölle.

9 Lain nro 71/94 2 §:ssä, joka koskee Poste Italianen toimintaa, säädetään, että se harjoittaa toimintaansa ja varmistaa perustamiskirjassaan ja posti- ja televiestintäministeriön ja Poste Italianen pääjohtajan välillä tehdyssä toimintaohjelmaa koskevassa sopimuksessa määritellyt palvelut.

10 Vuonna 1995 tehdyn toimintaohjelmaa koskevan sopimuksen 6 artiklassa todetaan seuraavaa:

"1. — — koko maan alueella, [Poste Italiane] nimeää sellaiset syrjäseuduilla toimivat postin pienet toimistot, jotka eivät ole taloudellisesti kannattavia, sekä määrää näille sellaisia rationalisoimistoimia, joiden avulla voidaan taata niille aiheutuvien tappioiden asteittainen vähentäminen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sitä, että [Poste Italiane] takaa varattujen tai muiden kuin varattujen yleispalvelujen tarjoamisen.

Sopimuspuolet vahvistavat [Poste Italianen] yritystoimintojen ja sosiaalisten toimintojen erottelua koskevan periaatteen mukaisesti kolmen kuukauden kuluessa kunkin tilikauden päättymisestä edellä mainittujen toimistojen ylläpidosta aiheutuvat yleispalveluun liittyvät kustannukset.

Tätä tarkoitusta varten on kunkin pienen toimiston osalta otettava huomioon yksinomaan välittömät ja välilliset kulut, jotka määritellään arvioinnin perusteella ja jotka liittyvät juuri kyseiseen toimistoon, ja joihin eivät vaikuta sen toiminnasta saatavat tulot.

3. Jos valtio määrää [Poste Italianelle] sellaisia toimia, joista aiheutuu ylimääräisiä kuluja, tai määrää, että postilaitoksen on sovellettava erityisiä hintoja, valtio varmistaa, että nämä kulut tai [Poste Italianelta] saamatta jääneet tulot tulevat korvatuiksi.

— — ".

11 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että voidakseen varmistaa "yhtäläiset kilpailuolosuhteet verrattuna kilpailevien yhtiöiden samanlaisista palveluista perimiin hintoihin", Poste Italiane on toimintaohjelmaa koskevan sopimuksen 11 artiklassa ottanut tehtäväkseen erillisiin tileihin perustuvan kirjanpidon, jonka tarkoituksena on "sen varmistaminen, etteivät — — varattuja palveluja tarjoavat yksiköt ole myöntäneet ristisubventioita muiden yksiköiden hyväksi ja ettei käytössä ole syrjintää".

12 Kuten pääasian asianosaisten ja Italian hallituksen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämistä kirjallisista huomautuksista käy ilmi, tämä velvollisuus vahvistettiin julkisen varainhoidon rationalisoimisesta 23.12.1996 annetulla lailla nro 662 (GURI nro 303, 28.12.1996, supplemento ordinario nro 233), jonka 2 §:n 19 momentin viimeisessä virkkeessä säädetään seuraavaa:

"Kyseisen laitoksen on pidettävä erillistä kirjanpitoa ja erityisesti erotettava toisistaan laillista monopolia koskevassa järjestelmässä ja toisaalta vapaassa kilpailussa tarjottavista palveluista saatavat tulot ja niistä aiheutuvat menot."

13 Postiasetuksen 41 § on kumottu 22.7.1999 annetulla decreto legislativolla nro 261 (GURI nro 182, 5.8.1999; jäljempänä asetus nro 261/99), joka tuli voimaan 6.8.1999 ja jolla saatettiin osaksi Italian oikeutta yhteisön postipalvelujen sisämarkkinoiden kehittämistä ja palvelun laadun parantamista koskevista yhteisistä säännöistä 15 päivänä joulukuuta 1997 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/67/EY (EYVL 1998, L 15, s. 14).

14 Direktiivin 97/67/EY 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä vahvistetaan yhteiset säännöt, jotka koskevat

— postin yleispalvelujen tarjoamista yhteisössä

— niiden palvelujen määrittämisen perusteita, jotka voidaan varata yleispalvelun tarjoajille, ja muiden kuin varattujen palvelujen ehtoja

— yleispalvelun tarjoamisen hinnoitteluperiaatteita ja sitä koskevan laskennan avoimuutta

— yleispalvelun tarjoamista koskevien laatustandardien vahvistamista ja niiden noudattamista valvovan järjestelmän perustamista

— teknisten standardien yhdenmukaistamista

— riippumattomien kansallisten sääntelyviranomaisten perustamista."

15 Direktiivin 97/67/EY 9 artiklan 4 kohdassa säädetään, että jäsenvaltio voi 3 artiklassa tarkoitetun yleispalvelun turvaamiseksi perustaa korvausrahaston, jonka avulla yleispalvelun tarjoajalle voidaan korvata tälle yleispalvelun tarjoamisesta aiheutuva kohtuuton taloudellinen rasite. Korvausrahasto rahoitetaan muita kuin varattuja palveluja tarjoavien toimijoiden suorittamilla maksuosuuksilla, riippumatta siitä, kuuluvatko nämä palvelut yleispalveluihin vaiko eivät.

16 Lisäksi direktiivin 97/67/EY 14 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kahden vuoden kuluessa direktiivin voimaantulosta yleispalvelun tarjoajat pitävät kirjanpidossaan toisistaan erillään eri varatut palvelut ja muut kuin varatut palvelut. Direktiivin 97/67/EY 28 perustelukappaleessa todetaan, että kirjanpidon pitäminen erillään on välttämätöntä, jotta eri palvelujen todelliset kustannukset olisivat selkeästi nähtävissä, ja sen varmistamiseksi, että varattujen palvelujen alalta muiden kuin varattujen palvelujen alalle siirrettävät ristisubventiot eivät vaikuta haitallisesti viimeksi mainitun kilpailuolosuhteisiin.

17 Direktiivin 97/67/EY 25 artiklan mukaan direktiivi tuli voimaan 10.2.1998. Direktiivin 24 artiklan mukaan jäsenvaltioiden oli saatettava voimaan tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset vuoden kuluessa sen voimaantulosta.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

18 Poste Italianen palveluksessa olevat kolme henkilöä suorittivat TNT Tracon toimitiloissa 27.2.1997 tarkastuksen. He totesivat, että TNT Traco oli keräillyt,

kuljettanut ja jaellut kirjeitä pikalähetyksinä postiasetuksen 1 §:n vastaisesti, ja määräsivät sille postiasetuksen 39 §:n nojalla 46 331 000 Italian liiran (jäljempänä ITL) suuruisen sakon.

19 Kansallinen tuomioistuin toteaa ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessään, että TNT Tracon tarjoamalle pikalähetyspalvelulle on tyypillistä palvelun nopeus, turvallisuus ja kuljetuksen henkilökohtainen luovuttaminen vastaanottajalle, ja että se eroaa näin ollen selvästi Poste Italianen yleispalveluna tarjoamasta tavallisesta postilähetysten jakelusta. Sen mukaan riippumatta siitä, tarjoaako tämän pikalähetyspalvelun TNT Traco, Poste Italiane tai joku muu yritys, kysymyksessä on "lisäarvoa" omaava palvelu, joka ei ole "liitännäinen" peruspalveluun nähden, vaan se on ominaisuuksiensa ja laatunsa sekä hintansa puolesta peruspalvelusta eroava "erilainen" palvelu.

20 TNT Traco nosti Tribunale civile di Genovassa kanteen Poste Italianea ja niitä kolmea Poste Italianen palveluksessa olevaa henkilöä vastaan, jotka olivat suorittaneet esillä olevan tuomion 18 kohdassa selostetun tarkastuksen. TNT Traco väitti, että Poste Italianelle myönnetty yksinoikeusjärjestelmä samoin kuin sen ja sen palveluksessa olevien henkilöiden toiminta ovat perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan vastaisia. TNT Traco vaati, että sen tarjoamaan pikalähetyspalveluun on sovellettava näihin määräyksiin sisältyviä vapaata kilpailua koskevia määräyksiä. Se vaati myös, että Poste Italiane on velvoitettava korvaamaan TNT Traco SpA:n lainvastaisesti perityn sakon vuoksi kärsimä vahinko, jonka määrän se arvioi yli 500 000 000 ITL:n suuruiseksi. Se vaati lisäksi, että Poste Italiane ja sen palveluksessa olevat henkilöt on velvoitettava korvaamaan vahinko, jota on aiheutunut lainvastaisesta tarkastuksesta ja sen liiketietojen hankkimisesta siviililain vilpillistä kilpailua koskevan 2598 §:n vastaisesti. Tämän vahingon määrän se arvioi yli 100 000 000 ITL:n suuruiseksi.

21 Tribunale civile di Genova teki 8.6.1999 välipäätöksen, jolla se määräsi Poste Italianen palauttamaan TNT Tracolle 46 331 000 ITL:n suuruisen summan

korvauksena sakon perimisestä aiheutuneesta vahingosta. Se katsoi tämän osalta, että sakon periminen oli tapahtunut lainvastaisesti, koska aikaisemmin Poste Italianelle kuulunut valvontaa, tarkastusta ja sanktioiden määräämistä koskeva valta oli siirretty lailla nro 71/94 posti- ja televiestintäministeriölle. Kansallinen tuomioistuin katsoi lisäksi, että vastuu Poste Italianen palveluksessa olevien henkilöiden lainvastaisesta toiminnasta sekä tästä aiheutuvista haitallisista vaikutuksista kuului yksinomaan Poste Italianelle, ja toisaalta, ettei ollut näytetty toteen, että TNT Tracon asiakkaiden nimiä olisi käytetty asiattomalla tavalla siten, että tämä olisi muodostanut siviililain 2598 §:ssä tarkoitettua vilpillistä kilpailua, ja se hylkäsi näin ollen TNT Tracon Poste Italianen palveluksessa olevia henkilöitä vastaan esittämät vaatimukset ja velvoitti TNT Tracon korvaamaan näiden henkilöiden oikeudenkäyntikulut. Se päätti esittää erillisellä päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan mukaisen ennakkoratkaisukysymyksen ja lausua TNT Tracon ja Poste Italianen oikeudenkäyntikuluista asiasta myöhemmin annettavassa lopullisessa päätöksessään.

22 Kansallinen tuomioistuin katsoo, että postimaksun määrääminen saattaa olla yhteensopivaa yhteisön oikeuden kanssa, mikäli sitä peritään objektiivisin edellytyksin kaikilta yksityisiltä oikeussubjekteilta, jotka toimivat pikalähetysmarkkinoilla, ja jos se voidaan perustella tarpeella taata yleispalvelu ja kattaa tämän palvelun taloudellisesti kannattamattomat alueet. Se toteaa kuitenkin, että Italian tasavalta myöntää Poste Italianelle kyseisestä postimaksusta saatavien tulojen lisäksi suoria tukia, joiden tarkoituksena on kattaa yleispalveluvelvoitteesta aiheutuvat kulut. Se toteaa lisäksi, että ennen direktiivin 97/67/EY täytäntöönpanoa Italian oikeuteen ei sisältynyt Poste Italianelle kuuluvan, kahta erillistä kirjanpitoa koskevan velvoitteen lisäksi mitään korvaus- ja valvontasäännöksiä, joiden avulla olisi voitu direktiivin 9 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla varmistaa pysyvällä tavalla, että yleispalveluille ja varatuille palveluille tulevat korvaukset eivät ylitä sitä, mikä on välttämätöntä, eivätkä perusteettomasti muodosta yleispalveluihin kuulumattomille muille kuin varatuille palveluille tulevia ristisubventioita.

23 Näiden seikkojen perusteella Tribunale civile di Genova katsoi pääasian riidan ratkaisun kannalta tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi esittää yhteisöjen tuo-

mioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen. Se päätti 21.6.1999 tekemällään välipäätöksellä lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Estävätkö EY:n perustamissopimuksen määräykset ja erityisesti sen 86 ja 90 artikla sen, että jäsenvaltio, järjestäessään postipalvelun, pysyttää voimassa sellaista lainsäädäntöä, jonka mukaan, vaikka siinä erotetaan toisistaan niin kutsutut yleispalvelut, jotka annetaan yksinoikeudella jonkin yksityisen oikeussubjektin hoidettaviksi, ja yleispalveluihin kuulumattomat palvelut, joita voidaan tarjota vapaalla kilpailulla,

a) myös sen, että sellaisten taloudellisten toimijoiden, joille ei ole annettu yksinoikeutta yleispalvelun hoitamiseksi, on tarjotessaan yleispalveluihin kuulumatonta tai lisäarvoa omaavaa palvelua, maksettava postimaksuja tavallisesta postin peruspalvelusta, jota yksinoikeuden haltija ei tällöin tarjoa;

b) kyseisistä postimaksuista saatavat tulot tulevat suoraan yleispalvelusta vastaavalle taloudelliselle toimijalle, ilman minkäänlaista korvaus- tai valvontajärjestelmää, jolla voitaisiin estää yleispalveluihin kuulumattomille palveluille tulevat ristisubventiot?"

Tutkittavaksi ottaminen

24 Poste Italiane ja Italian hallitus toteavat ensisijaisesti, että ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta.

25 Poste Italiane väittää, ettei esitetyllä kysymyksellä ole enää merkitystä asian kannalta. Se katsoo tämän osalta, että ainoa kysymys, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin on lykännyt ratkaisun antamista, näyttäisi koskevan sitä, onko postiasetuksessa säädettyä postialan yksinoikeusjärjestelmää jätettävä soveltamatta, siltä osin kuin sen on väitetty olevan ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen määräysten kanssa. Direktiivin 97/67/EY täytäntöönpanoa seuranneiden lainsäädännöllisten muutosten ja postiasetuksen 41 §:n kumoamisen jälkeen kysymys siitä, onko kyseinen järjestelmä yhteensoveltuva perustamissopimuksen kanssa, on kuitenkin jäänyt vaille kohdetta.

26 Poste Italiane toteaa tämän jälkeen, että vaikka kansallisen tuomioistuimen esittämän kysymyksen katsottaisiin olevan asian kannalta merkityksellinen, yhteisöjen tuomioistuimen vastaus on niin ilmeinen, ettei ennakkoratkaisu ole enää tarpeen "toimen selvyyttä koskevan periaatteen" (acte clair) nojalla (ks. asia 283/81, Cilfit ym., tuomio 6.10.1982, Kok. 1982, s. 3415, 16 kohta; Kok. Ep. VI, s. 527). Sen mukaan yhteisöjen tuomioistuimen vastaus ei voi poiketa sen asiassa C-320/91, Corbeau, 19.5.1993 antamassa tuomiossa muotoilemasta ratkaisusta (Kok. 1993, s. I-2533). Yhteisöjen tuomioistuin totesi tuossa tuomiossaan, että kansallisen tuomioistuimen asiana on arvioida, missä määrin peruspostipalvelusta erotettavissa olevien erityisten postipalvelujen alalla kilpailua voidaan rajoittaa tai kieltää se kokonaan, jotta tästä palvelusta yksinoikeudella vastaavan toimijan taloudellista tasapainoa ei vaaranneta.

27 Italian hallitus puolestaan toteaa, että kansallinen tuomioistuin ei ole täsmentänyt ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään sen toiminnan luonnetta, jonka on väitetty muodostavan perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetun määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, ja josta Poste Italiane olisi vastuussa.

28 Se toteaa lisäksi, että määrätessään välipäätöksellä, että Poste Italianen on palautettava postiasetuksen 39 §:n nojalla perusteettomasti perimänsä summa, kansallisen tuomioistuimen on välttämättä täytynyt katsoa, ettei asiassa ole

sovellettava saman asetuksen 1, 39 ja 41 §:ää, joten esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen ei ole pääasian ratkaisun kannalta enää tarpeen vastata.

29 TNT Traco ei ole ottanut muodollisesti kantaa ennakkoratkaisupyynnön tutkimatta jättämistä koskevaan vaatimukseen, mutta myös se esittää epäilyjä siitä, onko ennakkoratkaisu enää tarpeen asetuksen nro 261/99, jolla on täytäntöönpantu direktiivi 97/67/EY, tultua voimaan.

30 Tämän osalta on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on siten yleensä ratkaistava esitetyt kysymykset (ks. erityisesti asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 59 kohta ja asia C-379/98, PreussenElektra, tuomio 13.3.2001, Kok. 2001, s. I-2099, 38 kohta).

31 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi sen on poikkeustapauksissa tutkittava ne olosuhteet, joiden vallitessa kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisukysymyksen (ks. vastaavasti asia 244/80, Foglia, tuomio 16.12.1981, Kok. 1981, s. 3045, 21 kohta; Kok. Ep. VI, s. 251). Yhteisöjen tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että yhteisön oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. erityisesti em. asia Bosman, tuomion 61 kohta ja em. asia PreussenElektra, tuomion 39 kohta).

32 Esillä olevassa asiassa on todettava, että pääasian asiakirjoista käy ilmi, että asia on yhä vireillä kansallisessa tuomioistuimessa. Se on myös itse nimenomaisesti todennut, että päätös, jolla se määräsi Poste Italianen palauttamaan TNT Tracolle siltä perimänsä sakon, on ainoastaan välipäätös, ja todennut, että sen käsiteltävänä olevan asian lopullisen ratkaisun kannalta oli tarpeellista ja merkityksellistä esittää yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö.

33 Se, että Italiassa pääasian tosiseikkojen tapahtumahetkellä voimassa ollutta postijärjestelmää on muutettu ja erityisesti, että postiasetuksen 41 § on kumottu, ei ole omiaan saamaan aikaan, että ennakkoratkaisupyyntö olisi jäänyt vaille kohdetta.

34 Kuten kansallinen tuomioistuin on itse todennut, pääasian tosiseikat ovat tapahtuneet ennen direktiivin 97/67/EY antamista ja varsinkin ennen asetuksen nro 261/99 voimaantuloa. Toisaalta on ainoastaan kansallisen tuomioistuimen asiana peruuttaa esittämänsä ennakkoratkaisupyyntö, mikäli se katsoo, ettei ennakkoratkaisu asiassa ole enää tarpeen pääasian ratkaisemiseksi, koska pääasian kantaja voi halutessaan saada aikaan tällaisen peruuntumisen luopumalla nostamastaan kanteesta.

35 Lisäksi edellä mainitussa asiassa Cilfit vahvistetussa oikeuskäytännössä, olettaen, että se soveltuu esillä olevaan asiaan, ei mitenkään estetä kansallista tuomioistuinta esittämästä EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisupyyntöä, vaan siinä päinvastoin todetaan, että on yksinomaan kansallisen tuomioistuimen asiana arvioida, onko se, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, niin ilmeistä, ettei se jätä tilaa vähäisellekään perustellulle epäilylle, ja näin ollen päättää, ettei se esitä yhteisöjen tuomioistuimelle kansallisessa tuomioistuimessa esille tullutta kysymystä yhteisön oikeuden tulkinnasta.

36 Siitä, että Italian hallituksen mukaan asian tosiseikkoja ei ole täsmennetty, riittää kun todetaan, että kansallisen tuomioistuimen esittämän kysymyksen sanamuodossa selostetaan se toiminta, jonka osalta yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään tutkimaan, muodostaako se perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklassa, näitä artikloja yhdessä tulkittuina, kiellettyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä.

37 Edellä esitetyn perusteella kansallisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen on syytä vastata.

Ennakkoratkaisukysymys

38 Kansallinen tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään, estävätkö perustamissopimuksen 86 ja 90 artikla yhdessä tulkittuina sen, että jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa postin yleispalvelu annetaan yksinoikeudella jonkin yksityisen oikeussubjektin hoidettavaksi, säädetään, että muiden taloudellisten toimijoiden on tarjotessaan yleispalveluun kuulumatonta pikalähetyspalvelua suoritettava yleispalvelusta vastaavalle yritykselle normaalia kirjemaksua vastaavaa postimaksua, ilman että siinä säädetään minkäänlaisesta korvaus- ja valvontajärjestelmästä, jolla voitaisiin estää, ettei tämä yritys myönnä ristisubventioita omille, yleispalveluihin kuulumattomille toiminnoilleen.

39 Tämän osalta on todettava aluksi, että Poste Italianen kaltainen yritys, joka on valtion liikelaitos tai kokonaan valtion omistuksessa oleva osakeyhtiö, on perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu julkinen yritys.

40 Kuten TNT Traco, EFTAn valvontaelin ja komissio ovat todenneet, Poste Italianen on katsottava olevan myös perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu yritys, jolle kyseinen jäsenvaltio on myöntänyt erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, koska sille on annettu yksinoikeus keräillä, kuljettaa tai jaella postia kyseisen jäsenvaltion alueella, ilman että sen, toisin kuin kaikkien muiden samoja palveluja tarjoavien henkilöiden, tarvitsee suorittaa normaalia kirjemaksua vastaavaa postimaksua.

Perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa määrätty kielto

41 On muistutettava, että perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa määrätään, että jäsenvaltiot eivät toteuta eivätkä pidä voimassa mitään toimenpidettä, joka koskee julkisia yrityksiä taikka yrityksiä, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, ja joka on ristiriidassa tämän sopimuksen, etenkin sen 86 artiklan määräysten kanssa.

42 Perustamissopimuksen 86 artiklassa kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

43 Tämän osalta on todettava ensiksikin, että on selvää, että Poste Italianella, jolle on myönnetty tämän tuomion 40 kohdassa selostettuja erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, on perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävä asema, ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltion alue, jolle määräävä markkina-asema ulottuu, voi olla yhteismarkkinoiden merkittävä osa (ks. vastaavasti asia C-203/96, Dusseldorp ym., tuomio 25.6.1998, Kok. 1998, s. I-4075, 60 kohta; asia C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998, Kok. 1998, s. I-7791, 36 kohta ja asia C-67/96, Albany, tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-5751, 92 kohta).

44 Toiseksi on muistutettava, että vaikka pelkästään määräävän markkina-aseman muodostaminen erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia myöntämällä ei sinänsä ole perustamissopimuksen 86 artiklan vastaista, jäsenvaltio rikkoo perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa asetettuja kieltoja, tulkittuna yhdessä 86 artiklan kanssa, jos se saa aikaan lailla, asetuksella tai hallinnollisilla toimenpiteillä tilanteen, jossa yritys, jolle se on myöntänyt erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, välttämättä syyllistyy määräävän markkina-asemansa väärinkäyttöön (ks. vastaavasti erityisesti asia C-242/95, GT-Link, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4449, 33 kohta ja em. asia Dusseldorp ym., tuomion 61 kohta).

45 Tämän osalta on todettava, että pääasian kohteena olevassa jäsenvaltion lainsäädännössä velvoitetaan pikalähetyspalveluja tarjoavat taloudelliset toimijat suorittamaan Poste Italianelle postimaksu, joka vastaa normaalia kirjemaksua, joka sen asiakkaiden on suoritettava sille, ilman että Poste Italianen pitäisi tarjota mitään palvelua näille toimijoille.

46 Yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, että kysymyksessä on määräävän aseman väärinkäyttö, jos määräävän aseman omaava yritys perii palveluistaan hintoja, jotka ovat kohtuuttomia tai jotka eivät ole asianmukaisessa suhteessa toimitetun tuotteen taloudelliseen arvoon (ks. erityisesti asia C-323/93, Centre d'insémination de la Crespelle, tuomio 5.10.1994, Kok. 1994, s. I-5077, 25 kohta ja em. asia GT-Link, tuomion 39 kohta).

47 Näin on erityisesti silloin, kun tällainen yritys saa korvausta palveluista, joita se ei ole itse tarjonnut.

48 Tästä seuraa, että pääasiassa esillä olevan kaltaisella lainsäädännöllä saadaan aikaan tilanne, jossa yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, välttämättä syyllistyy perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettuun määräävän aseman väärinkäyttöön.

49 On kuitenkin todettava, että perustamissopimuksen 86 artiklan sanamuodosta seuraa, että perustamissopimuksen 86 artiklassa ja 90 artiklan 1 kohdassa kielletään tällainen lainsäädäntö vain, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

50 Näin olisi erityisesti, jos myös pikalähetyspalveluja Italian tasavallan ja jonkin toisen jäsenvaltion välillä tarjoavilla taloudellisilla toimijoilla olisi pääasian kohteena oleva velvollisuus suorittaa postimaksua Poste Italianelle. On kansallisen tuomioistuimen asiana selvittää, onko näin.

Perusteltavuus perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdan nojalla

51 Poste Italiane ja Italian tasavalta väittävät, että joka tapauksessa velvollisuus suorittaa pääasian kohteena olevaa postimaksua voidaan perustella perustamissopimuksen 90 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti tarpeella suojata postin yleispalvelun hoitamisesta vastaavan yrityksen taloudellista tasapainoa, vaikka se kohdistuukin sellaisiin pikalähetyspalvelujen tarjoajiin, joiden hoidettavaksi ei ole annettu yleispalvelua.

52 Tämän osalta on todettava ensiksikin, että perustamissopimuksen 90 artiklan 1 ja 2 kohdan määräyksistä yhdessä tarkasteltuina seuraa, että 2 kohtaan voidaan vedota sen perustelemiseksi, että jäsenvaltio myöntää yritykselle, joka tuottaa yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja, erityisiä oikeuksia tai yksinoikeuksia, jotka ovat esimerkiksi perustamissopimuksen 86 artiklan vastaisia, jos yritykselle uskottujen erityistehtävien hoitaminen voidaan varmistaa vain myöntämällä tällaisia oikeuksia ja jos kaupan kehitykseen ei vaikuteta tavalla, joka on ristiriidassa yhteisön etujen kanssa (ks. vastaavasti erityisesti asia C-209/98, Sydhavnens Sten & Grus, tuomio 23.5.2000, Kok. 2000, s. I-3743, 74 kohta).

53 Toiseksi on todettava, että Poste Italianen kaltainen yritys, jonka tehtävänä on jäsenvaltion lainsäädännön mukaan taata postin yleispalvelu, mikä tarkoittaa velvollisuutta keräillä, kuljettaa tai jaella postia koko jäsenvaltion alueella siitä riippumatta, onko toiminta tällä alueella taloudellisesti kannattavaa, on perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu yritys, joka tuottaa yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja.

54 Kolmanneksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdan soveltamisedellytysten täyttymiseksi ei ole välttämätöntä, että yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottavan yrityksen rahoituksellinen tasapaino tai taloudellisen toiminnan jatkuvuus vaarantuu. On riittävää, että riidanalaisten yksinoikeuksien puuttuminen estäisi yritystä hoitamasta sille uskottuja, sitä koskevien velvoitteiden ja rajoitusten mukaisia erityistehtäviä tai että näiden yksinoikeuksien voimassapitäminen on välttämätöntä, jotta niiden haltija voi hoitaa sille uskotut yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät tehtävänsä tyydyttävissä taloudellisissa olosuhteissa (ks. erityisesti em. asia Albany, tuomion 107 kohta).

55 Tämän osalta saattaa osoittautua tarpeelliseksi säätää sekä mahdollisuudesta suorittaa korvausta yleisen edun mukaisesta tehtävästä vastaavan tahon taloudellisesti kannattavien ja vähemmän kannattavien toimialojen välillä (ks. vastaavasti em. asia Corbeau, tuomion 17 kohta), että yleispalveluun kuulumattomien postipalvelujen tarjoajien velvollisuudesta suorittaa pääasiassa esillä olevan kaltaista postimaksua yleispalvelun rahoittamiseksi ja mahdollistaa tällä tavoin, että yleispalvelusta vastuussa oleva taho kykenee hoitamaan sen taloudellisesti tasapainoisissa olosuhteissa.

56 On kuitenkin huomattava, että koska kyse on määräyksestä, jonka nojalla voidaan tietyin edellytyksin poiketa perustamissopimuksen säännöistä, perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohtaa on tulkittava suppeasti (ks. em. asia GT-Link, tuomion 50 kohta).

57 Näin ollen perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdan nojalla ei ole sallittua, että pääasiassa esillä olevan kaltaisesta, pikalähetyspalvelua tarjoavien, postin yleispalveluun kuulumattomien taloudellisten toimijoiden suorittamasta postimaksusta saatavat tulot ylittävät summan, joka on välttämätön niiden tappioiden kattamiseksi, joita postin yleispalvelun hoitamisesta aiheutuu siitä vastaavalle yritykselle.

58 Tässä asiayhteydessä merkitystä on sillä, että myös postin yleispalvelusta vastaavan yrityksen on suoritettava postimaksu silloin, kun se tarjoaa yleispalveluun kuulumatonta pikalähetyspalvelua. Merkitystä on myös sillä, että se valvoo, ettei yleispalvelua rasiteta osittain tai kokonaan pikalähetyspalvelusta aiheutuvilla menoilla, jolloin yleispalvelun kustannukset ja siitä aiheutuvat tappiot kasvaisivat perusteettomasti.

59 Kansallisen tuomioistuimen asiana on selvittää, täyttyvätkö nämä edellytykset, ottaen huomioon, että perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohtaan vetoavan jäsenvaltion tai yrityksen on näytettävä toteen, että tämän määräyksen soveltamisen edellytykset täyttyvät (ks. vastaavasti erityisesti asia C-159/94, komissio v. Ranska, tuomio 23.10.1997, Kok. 1997, s. I-5815, 94 kohta).

60 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan asiaa koskevan yhteisön säännöstön puuttuessa näyttöä perustamissopimuksen 86 artiklan rikkomisesta voidaan esittää kyseisen jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä annettujen menettelysääntöjen mukaisesti, edellyttäen, että nämä menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja, eikä niillä saa tehdä tällä määräyksellä myönnettyjen oikeuksien käyttämistä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

61 Nämä samat periaatteet soveltuvat myös kun jäsenvaltio tai yritys, jonka tehtäväksi on annettu perustamissopimuksen 90 artiklassa tarkoitettu yleisen edun

mukainen tehtävä, pyrkii osoittamaan 90 artiklan 2 kohdan nojalla, että perustamissopimuksen 86 artiklassa kiellettyjen erityisoikeuksien tai yksinoikeuksien myöntäminen tälle yritykselle on välttämätöntä.

62 Tästä seuraa, että sellaisen korvaus- ja valvontajärjestelmän puuttuminen pääasian tosiseikkojen tapahtumahetkellä, jonka tarkoituksena olisi ollut estää, että yleispalvelun hoitamisesta vastaava yritys ei myönnä ristisubventioita yleispalveluihin kuulumattomille toiminnoilleen, ei välttämättä riitä osoittamaan, että perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdan soveltamisen edellytykset eivät täyttyneet.

63 Kaiken edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava seuraavasti:

— jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa annetaan yksinoikeudella postin yleispalvelu yksityisen yrityksen hoidettavaksi ja jossa edellytetään, että kaikkien muiden taloudellisten toimijoiden, joiden hoidettavaksi ei ole annettu yleispalvelua, on pikalähetyspalveluja tarjotessaan suoritettava yleispalvelusta vastaavalle yritykselle normaalia kirjemaksua vastaava postimaksu, on perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan vastaista niitä yhdessä tulkittuina, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, paitsi jos voidaan näyttää, että tästä maksusta saatavat tulot ovat välttämättömiä, jotta kyseinen yritys voi taata yleispalvelun tyydyttävissä taloudellisissa olosuhteissa, ja jos kyseisen yrityksen on suoritettava sama maksu sen tarjotessa yleispalveluun kuulumatonta pikalähetyspalvelua,

— tätä näyttöä voidaan esittää kyseisen jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä annettujen menettelysääntöjen mukaisesti, edellyttäen, että nämä

menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja, eikä niillä saa tehdä yhteisön oikeudessa myönnettyjen oikeuksien käyttämistä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

Oikeudenkäyntikulut

64 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian hallitukselle, komissiolle ja EFTAn valvontaelimelle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Tribunale civile di Genovan 21.6.1999 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

1) **Jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa annetaan yksinoikeudella postin yleispalvelu yksityisen yrityksen hoidettavaksi ja jossa edellytetään, että kaikkien muiden taloudellisten toimijoiden, joiden hoidettavaksi ei ole annettu yleispalvelua,**

on pikalähetyspalveluja tarjotessaan suoritettava yleispalvelusta vastaavalle yritykselle normaalia kirjemaksua vastaava postimaksu, on EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla) vastaista niitä yhdessä tulkittuina, jos tämä lainsäädäntö on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, paitsi jos voidaan näyttää, että tästä maksusta saatavat tulot ovat välttämättömiä, jotta kyseinen yritys voi taata yleispalvelun tyydyttävissä taloudellisissa olosuhteissa, ja jos kyseisen yrityksen on suoritettava sama maksu sen tarjotessa yleispalveluun kuulumatonta pikalähetyspalvelua.

2) Tätä näyttöä voidaan esittää kyseisen jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä annettujen menettelysääntöjen mukaisesti, edellyttäen, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja, eikä niillä saa tehdä yhteisön oikeudessa myönnettyjen oikeuksien käyttämistä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

Gulmann Puissochet

Schintgen Macken Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 17 päivänä toukokuuta 2001.

R. Grass C. Gulmann

kirjaaja kuudennen jaoston puheenjohtaja